

Sygn. akt III AUa 555/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 stycznia 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia SA Ewa Stryczyńska

po rozpoznaniu w dniu 30 stycznia 2023 r. w Warszawie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy W. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W.

o prawo do rekompensaty

na skutek apelacji W. S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie XXI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 23 grudnia 2021 r. sygn. akt XXI U 1948/21

oddala apelację.

Ewa Stryczyńska

Sygn. akt III AUa 555/22

UZASADNIENIE

Decyzją z 12 sierpnia 2021 r., nr (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. odmówił W. S. prawa do rekompensaty z tytułu pracy w szczególnych warunkach, wskazując, że nie spełnia on warunku urodzenia po 31 grudnia 1948 r.

W. S. odwołał się od powyższej decyzji wnosząc o jej uchylenie i naliczanie rekompensaty.

Organ emerytalny w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie.

Wyrokiem z 23 grudnia 2021 r., sygn. akt XXI U 1948/21, Sąd Okręgowy w Warszawie XXI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie.

Sąd okręgowy ustalił, że W. S. urodził się (...) W dniu 20 lipca 2021 r. W. S. złożył do organu rentowego wniosek o przyznanie rekompensaty z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Sąd Okręgowy wskazał, że ustawa z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych wprowadziła rekompensaty dla osób, które pracowały przez co najmniej 15 lat w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, ale nie nabyły z tego tytułu prawa do wcześniejszej emerytury. W myśl art. 21 ust. 1 tej ustawy, rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wynoszący co najmniej 15 lat.

Natomiast stosownie do art. 21 ust. 2 powyższej ustawy, rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Ustawodawca wskazał ponadto, że rekompensata, o której mowa w art. 21 ustawy, jest formą odszkodowania za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze dla osób, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej (art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych).

Sąd Okręgowy podniósł, że rekompensata przysługuje osobie urodzonej po dniu 31 grudnia 1948 r., która spełnia łącznie następujące warunki: 1) posiada okres co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wykonywanej przed dniem 1 stycznia 2009 r. w rozumieniu przepisów art. 32 lub 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS; 2) nie ma ustalonego prawa do emerytury pomostowej; 3) nie ma ustalonego prawa do emerytury na podstawie przepisów art. 46, 50, 50a, 50e lub art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, bądź na podstawie przepisów art. 88 ustawy z 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela albo też na podstawie przepisów z art. 3 ustawy z 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz ustawy – Karta Nauczyciela.

Rekompensata jest ustalana przy przyznawaniu emerytury.

Sąd Okręgowy wskazał, że z powyższych przepisów wynika, na co słusznie wskazywał organ rentowy, że rekompensata jest adresowana wyłącznie do ubezpieczonych, urodzonych po 31 grudnia 1948 r. Rekompensata nie jest samoistnym świadczeniem pieniężnym, ale stanowi dodatek do kapitału początkowego. Kapitał początkowy ustala się natomiast w przypadku osób, które: urodziły się po 31 grudnia 1948 r. i opłacały składki na ubezpieczenie społeczne lub pozostawały w zatrudnieniu przed 1999 r. (art. 23 ust. 2 i art. 173 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Osobom, które urodziły się przed 31 grudnia 1948 r. nie wlicza się kapitału początkowego i nie przysługuje im rekompensata, o której mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych.

Z powyższym wyrokiem nie zgodził się odwołujący się. We wniesionej apelacji skarżący zakwestionował ustalenie przez Sąd, że „rekompensata jest adresowana wyłącznie do ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r.”. Wskazał, że nie występował o uzyskanie emerytury pomostowej, lecz o rekompensatę za pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, bo w takim charakterze pracował. Apelujący dał wyraz poczuciu krzywdy, której doznaje, na skutek wydania odmownej decyzji przez organ rentowy po wykonywaniu przez niego przez okres 38 lat niebezpiecznej i trudnej pracy pilota samolotów różnego zasięgu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja, jako bezzasadna, podlegała oddaleniu.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było ustalenie czy odwołującemu się przysługuje rekompensata z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze.

Organ rentowy uznał, że odwołujący się nie spełnia podstawowej przesłanki warunkującej przyznanie mu prawa do rekompensaty – tj. daty urodzenia po 31 grudnia 1948 r. Odwołujący się podnosił natomiast, że w jego ocenie, przyznanie rekompensaty nie wiąże się z ograniczeniem wiekowym, a przysługuje mu w związku z wykonywaniem pracy w szczególnych warunkach.

W zaistniałym sporze należy przyznać rację organowi rentowemu.

W pierwszej kolejności zaznaczyć jednak trzeba, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo przeprowadził postępowanie dowodowe oraz poczynił trafne ustalenia. Sąd Apelacyjny nie dostrzega racji przemawiających za ingerencją w dokonane ustalenia, zwłaszcza, że spór ma wyłącznie charakter prawny i sprowadza się do wykładni art. 21 ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1924 ze zm.; dalej jako „ustawa o emeryturach pomostowych”). Z tego względu Sąd drugiej instancji przyjął za własne ustalenia Sądu pierwszej instancji, uznając, że zostały one prawidłowo ustalone.

Przechodząc do meritum, zgodnie z art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wynoszący co najmniej 15 lat. Natomiast w myśl ust. 2 tego przepisu, rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Ze stanowiska odwołującego się wynika, że pomija on zupełnie związek prawa do rekompensaty za pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze z prawem do emerytury pomostowej.

Tymczasem za istnieniem ścisłego związku między tymi dwiema instytucjami przemawia umieszczenie ich w jednym akcie prawnym, odnoszącym się do emerytur pomostowych (wykładnia systemowa).

Trzeba też zwrócić uwagę na cel instytucji rekompensaty (wykładnia teleologiczna). Zgodnie z definicją legalną zamieszczoną w art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych – rekompensata jest odszkodowaniem za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub pracy o szczególnym charakterze przez osoby, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej (z powodu niespełnienia warunków ustawowych do nabycia tego prawa). Prawo do rekompensaty przysługuje ubezpieczonemu, który legitymuje się co najmniej 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach lub pracy w szczególnym charakterze w rozumieniu ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Chodzi w tym wypadku o pracę, o której mowa w art. 32, 33, 39, 40 i 50c ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 504 ze zm.). Jednocześnie komentowany przepis w ust. 2 wyraźnie zastrzega, że prawo do rekompensaty nie przysługuje osobom, które nabyły prawo do emerytury przyznawanej na zasadach wynikających z ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Przesłankami uprawniającymi do rekompensaty są: 1) utrata przez ubezpieczonego możliwości przejścia na emeryturę („wcześniejszą”) w związku z wygaśnięciem po dniu 31 grudnia 2008 r. – w stosunku do ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r. – podstawy normatywnej przewidującej takie uprawnienie; 2) niespełnienie przez ubezpieczonego warunków uprawniających go do emerytury pomostowej na zasadach wynikających z przepisów ustawy; 3) legitymowanie się przez ubezpieczonego co najmniej 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach lub pracy w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych; 4) nieuzyskanie przez ubezpieczonego prawa do emerytury według zasad przewidzianych w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Wymaga wyjaśnienia, że uchwalenie ustawy o emeryturach pomostowych stanowiło jeden z elementów reformy systemu emerytalnego mającej na celu stopniową likwidację odrębności zasad przechodzenia na emeryturę różnych grup zawodowych oraz ujednoczenie wieku emerytalnego u wszystkich ubezpieczonych. Wprowadzenie do porządku prawnego z dniem 1 stycznia 2009 r. przedmiotowej ustawy było swoistym „dokończeniem” reformy zapoczątkowanej uchwaleniem w 1998 r. przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Potrzeba uchwalenia aktu prawnego rangi ustawowej regulującego zasady nabywania prawa do emerytur pomostowych została zapowiedziana już w art. 24 ust. 2 i 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a więc z początkiem 1999 r. (gdy weszła w życie ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Uchwalenie ustawy o emeryturach pomostowych dopiero z końcem 2008 r. (czyli po 10 latach od zapowiedzi tego zdarzenia) było poprzedzone kilkoma bezskutecznymi – jak się okazało – próbami uregulowania tej materii. Stosowne projekty rządowe były kilkakrotnie przygotowywane przez Radę Ministrów – w latach 2005, 2007 i 2008 (projekty te są dostępne na stronie internetowej www.mpips.gov.pl). Ponadto do Sejmu RP VI kadencji wpłynął obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy Nr 150), który również zawierał regulacje odnoszące się do świadczeń pomostowych. Jednakże ze względu na znaczny opór społeczny (w szczególności ze strony środowisk związkowych) prace legislacyjne nie były zaawansowane na takim poziomie, który zakończyłby się przyjęciem ustawy. Ważnym czynnikiem, który niewątpliwie przyśpieszył procedury legislacyjne zakończone uchwaleniem przedmiotowej ustawy, była utrata z dniem 31 grudnia 2008 r. możliwości przechodzenia na emeryturę

w obniżonym wieku emerytalnym przez osoby urodzone po dniu 31 grudnia 1948 r. i pracujące w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, jeśli do 31 grudnia 2008 r. (włącznie) nie spełniły wszystkich warunków koniecznych do uzyskania takiej emerytury (art. 46 ust. 1 pkt 2 i art. 50 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Zgodnie z pierwotnym założeniem, dotychczasowe zasady przechodzenia na emeryturę w obniżonym wieku emerytalnym przez tych ubezpieczonych miały obowiązywać do 31 grudnia 2006 r., jednak ustawodawca dwukrotnie przesunął termin wygaśnięcia uprawnień w tym względzie (najpierw do 31 grudnia 2007 r., a następnie, ostatecznie do 31 grudnia 2008 r.). Podstawą prac legislacyjnych nad obecnie obowiązującą ustawą był projekt rządowy (druk sejmowy Nr 1070 Sejmu RP VI kadencji z 2 października 2008 r.). W toku prac legislacyjnych zaproponowane w projekcie ustawy rozwiązania wzbudziły duże zastrzeżenia opozycji parlamentarnej i przedstawicieli związków zawodowych uczestniczących w posiedzeniach komisji sejmowych, a także prezydenta RP, który złożył weto. Uwagi kierowane pod adresem tego projektu dotyczyły m.in. niekonstytucyjności przyjętych w nim rozwiązań i w znacznej części pokrywały się z uwagami zgłoszonymi podczas intensywnych konsultacji społecznych projektu ustawy na etapie jego opracowywania przez rząd. Do projektu ustawy

zgłoszono kilkadziesiąt poprawek, z których większość została odrzucona. Prace nad ustawą zostały zakończone w stosunkowo szybkim tempie, już po 5 tygodniach (6 listopada 2008 r. ustawa została przyjęta przez Sejm RP, Senat RP nie zgłosił do niej poprawek, weto Prezydenta RP zostało przez Sejm RP odrzucone 19 grudnia 2008 r., a ustawa została podpisana 23 grudnia 2008 r. z mocą obowiązującą od 1 stycznia 2009 r.).

Emerytury pomostowe, do których prawo z uwzględnieniem art. 5-12, przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie warunki określone w art. 4 ustawy, w tym urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r., co do zasady zastąpiły emerytury przysługujące w obniżonym wieku pracownikom zatrudnionym w szczególnych warunkach pracy lub w szczególnym charakterze przyznawane na zasadach przewidzianych w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Prawo do tego ostatniego świadczenia ubezpieczony nabywał z reguły w niższym wieku, niż powszechny wiek emerytalny (wynoszący wówczas 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn) pod warunkiem wykazania co najmniej 15-letniego okresu zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Odwołujący się nie korzystał z takiego świadczenia.

Rekompensata jako świadczenie dodatkowe, przewidziane w ustawie pomostowej, jest adresowane wyłącznie do ubezpieczonych, urodzonych po 31 grudnia 1948 r. Wynika to wprost z brzmienia ustawy, której zastosowanie w niniejszej sprawie – jako podstawy rozstrzygnięcia – jest obowiązkiem orzekającego Sądu. Jak słusznie zauważył Sąd Okręgowy, rekompensata nie jest samoistnym świadczeniem pieniężnym, ale stanowi dodatek do kapitału początkowego, zaś kapitał początkowy ustala się wyłącznie w odniesieniu do osób, które: urodziły się po 31 grudnia 1948 r. i opłacały składki na ubezpieczenie społeczne lub pozostawały w zatrudnieniu przed 1999 r. (art. 23 ust. 2 i art. 173 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Osobom, które urodziły się przed 31 grudnia 1948 r. nie wylicza się kapitału początkowego i nie przysługuje im powiązana z tym kapitałem rekompensata, o której mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych. Taką konstrukcją prawną przyjął ustawodawca w wyniku opisanego wyżej procesu legislacyjnego, kontynuując reformę emerytalną zapoczątkowaną 1 stycznia 1999 r.

Zaproponowana przez Sąd Okręgowy wykładnia art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych jest zatem poprawna, zgodna z brzmieniem ww. przepisów oraz z intencją ustawodawcy. Słusznie zatem Sąd pierwszej instancji ocenił, że odwołujący się, jako urodzony (...) zatem przed 31 grudnia 1948 r., nie spełnia podstawowej ustawowej przesłanki ubiegania się o prawo do rekompensaty, wobec czego jego żądanie przyznania mu prawa do tego świadczenia nie może zostać uwzględnione.

Mając na uwadze powyższe rozważania prawne, Sąd Apelacyjny - na podstawie art. 385 k.p.c. - oddalił apelację odwołującego się jako bezzasadną, o czym orzekł w sentencji wyroku.

Końcowo wskazać należy, że Sąd Apelacyjny rozpoznał sprawę na posiedzeniu niejawnym. Żadna ze stron nie złożyła wiążącego wniosku o przeprowadzenie rozprawy z art. 374 k.p.c., a jednocześnie – w ocenie Sądu Apelacyjnego – w sprawie nie ujawniły się żadne okoliczności, które przemawiałyby za koniecznością jej wyznaczenia. Nadto, zgodnie

z art. 15zszs⁽¹⁾ ust. 1 pkt 4 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1842), w brzmieniu nadanym ustawą z 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy - kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 1090), obowiązującym od 3 lipca 2021 r., w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich, w sprawach rozpoznawanych według przepisów kodeksu postępowania cywilnego w pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego. Zasada ta, zgodnie z art. 6 powołanej ustawy z 28 maja 2021 r., znajduje zastosowanie do wszystkich spraw wszczętych i niezakończonych przed dniem jej wejścia w życie. Taki stan prawny, zważywszy na datę wydania niniejszego orzeczenia, uzasadniał rozpoznanie przedmiotowej sprawy w składzie jednego sędziego, przy czym sprawy, które przed dniem wejścia w życie nowelizacji z 28 maja 2021 r. sąd rozpoznawał w składzie innym niż jednego sędziego, w dalszym ciągu prowadzone są przez tego sędziego, któremu sprawa została przydzielona jako referentowi, do zakończenia sprawy w danej instancji.

Ewa Stryczyńska